

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

YANGI RENESSANS

RESPUBLIKA ILMIY JURNALI

2026

+998335668868

www.innoworld.net

Google Scholar

zenodo

YANGI RENESSANS

RESPUBLIKA ILMIY JURNALI

2026

3-JILD 1-SON

YANGI RENESSANS

RESPUBLIKA ILMIY JURNALI

TO'PLAMI

3 - JILD, 1 - SON

2026

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2026

3–7 yoshli bolalarda nutq rivojlanishiga ta’sir qiluvchi psixologik omillar

Karimova Saida, Tulaboyeva Zilola

Nizomiy nomidagi O‘zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

Pedagogika-psixologiya va inkuliyuziv ta’lim fakulteti

Ilmiy rahbar: **Akramova Feruza Akmalovna**

Pisixologiya fanlari doktori (DSc) professor

Annotatsiya. Mazkur maqolada 3–7 yoshli bolalarda nutq rivojlanishiga ta’sir etuvchi psixologik omillar, ularning shakllanish mexanizmlari hamda tarbiyaviy, emotsional va ijtimoiy muhitning nutq faoliyatiga ko’rsatadigan ta’siri tahlil etiladi. Maqolada bola nutqining rivojlanishida motivatsiya, ijtimoiylashuv, emotsional barqarorlik, muloqot sifati tarkib topishiga alohida e’tibor qaratiladi.

Kirish. 3–7 yosh davri bolalikning eng faol rivojlanish bosqichlaridan bo’lib, aynan shu yillarda nutqning lug’at boyligi, grammatik tizimi va muloqot ko’nikmalari shakllanadi. Ushbu jarayon nafaqat fiziologik omillar, balki bolaning psixologik holati, oilaviy muhit, muloqot sifati va ruhiy barqarorligi bilan chambarchas bog’liqdir. Shu bois nutq rivojlanishiga ta’sir qiluvchi psixologik omillarni chuqur o’rganish logopedik amaliyotda muhim ahamiyatga ega.

3–7 yoshli bolalarda nutq rivojiga ta’sir qiluvchi asosiy psixologik omillar

1. Emotsional barqarorlik

Bolaning hissiy holati nutq rivojiga kuchli ta’sir ko’rsatadi. Emotsional beqarorlik, qo’rqish, asabiylik yoki ortiqcha hayajon bolada nutq jarayonini sekinlashtirishi mumkin. Aksincha, tinch, qo’llab-quvvatlovchi muhit tezkor nutq rivojlanishini ta’minlaydi.

2. Oilaviy muloqot uslubi

Ota-onaning bola bilan qiladigan muloqoti nutq rivojining eng muhim omillaridan biridir.

Ko’p suhbatlashish, savol-javob qilish

Bolaning fikrini bo’lishiga imkon berish

So’zlarni to’g’ri talaffuz qilish

Bular bolaning lug’at boyligini keskin oshiradi.

3. Ijtimoiy muhit va tengdoshlar bilan aloqalar

3–7 yosh oralig’i — faol ijtimoiylashuv davri.

Bolalar bog’chasi, o’yin maydonchalari, guruh mashg’ulotlari nutqning tez rivojlanishiga yordam beradi, chunki bola o’rtoqlaridan yangi so’zlarni o’rganadi va muloqotga majbur bo’ladi.

4. Diqqat va xotira rivoji

Nutq — kognitiv jarayonlarga asoslanadi. Diqqatning beqarorligi yoki xotiraning sustligi bolaning soʻz boyligini yod olish, gaplarni mantiqan tuzish jarayonini sekinlashtiradi.

5. Motivatsiya va qiziqish

Nutq faolligi bola nimagadir qiziqqanida kuchayadi. Oʻyin, predmetlar, hikoyalar yoki tabiat hodisalari bolani gapirishga undaydi. Motivatsiya qancha yuqori boʻlsa, nutq shuncha tez shakllanadi.

6. Stress va tashvish holatlari

Stress bolaning psixikasini taranglashtiradi va nutqni tormozlaydi. Bunda bola gapirishdan choʻchishi, tortinishi yoki toʻxtab-toʻxtab gapirishi mumkin. Ruhiy tinchlik esa nutq taraqqiyotini tezlashtiradi.

7. Oʻyin faoliyatining roli

Oʻyin — 3–7 yoshdagi bola uchun asosiy faoliyat turi.

Rolli oʻyinlar, konstruktorlar, rasm chizish, hikoya qilish oʻyinlari nutqni rivojlantirishning eng tabiiy vositasidir. Psixologlar oʻyin jarayonida bola nutqining eng faol rivojlanishini taʼkidlaydi.

Nutq rivojiga taʼsir qiluvchi qoʻshimcha psixologik omillar

Bolaning temperament turi (xolerik, sangvinik va h.k.)

Kattalarning nutqiga taqlid qilish darajasi

Muloqotga boʻlgan ehtiyojning kuchi

Oila ichidagi ruhiy iqlim

Kattalarning ragʻbatlantirish uslubi

Bu faktorlar umumlashganda bola nutqining sifatli, ravon va toʻgʻri shakllanishiga zamin yaratadi.

Xulosa. 3–7 yoshli bolalarda nutq rivojlanishida psixologik omillar muhim oʻrin tutadi. Bola ruhiy jihatdan barqaror, qiziqishi kuchli, tengdoshlari bilan faol muloqotda boʻlsa, nutq jarayoni tabiiy va tez rivojlanadi. Shuningdek, otanonaning mehribon, muloqotga ochiq va qoʻllab-quvvatlovchi pozitsiyasi bola nutqining sogʻlom shakllanishining asosiy kafolatlaridan biridir.

Demak, nutq rivojlanishini samarali yoʻlga qoʻyish uchun bola psixikasidagi ehtiyojlar, hissiy holat va ijtimoiy muhit alohida eʼtiborga olinishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

Gʻoziyev N. Shaxs psixologiyasi. Toshkent: Oʻqituvchi, 1994.

Mirziyoyev Sh.M. Yangi Oʻzbekiston – taraqqiyot sari. Toshkent: Oʻzbekiston, 2021.

Asqarova Oʻ.M., Hayitboev M., Nishonov S.M. Pedagogika. Toshkent: Talqin, 2018.

Azizxoʻjayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. Toshkent: Moliya, 2013.

Trening oʻtish metodikasi. – T.: “Fan va texnologiyalar”, 2019.